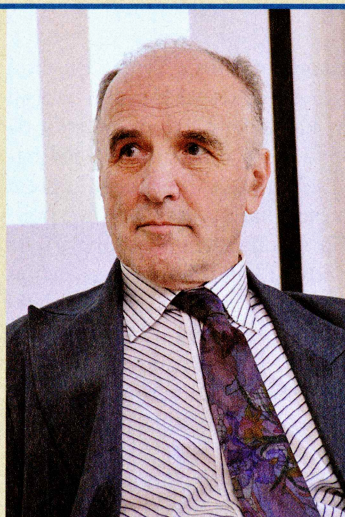

»Na dan so mi v naročju umrli po trije otroci«

Dr. Milko Mikola, foto, Polona Avanzo

Vsako življenje je nedotakljivo ne glede na spol, starost, raso, narodnost ali veroizpoved. Odvzeti življenje otroku zaradi maščevanja in v imenu neke ideologije pa je sprevrženo dejanje, ki meče temno luč na naše povojno zgodovinsko obdobje, smo zapisali v prejšnji številki Demokracije, kjer smo predstavili tragično usodo otrok, ki so jih komunisti izstradali v taborišču Šterntal in so kasneje umrli na ormoškem gradu.

Objavljamo govor ob odprtju spominskega znamenja otrokom, umrlim v ormoškem gradu, ki ga je za to slovesnost, ta je bila v nedeljo, 22. septembra, v Ormožu, pripravil zgodovinar dr. Milko Mikola.

Spoštovani!

Ko danes prisostvujemo tej spominski slovesnosti ob odkritju spominskega znamenja, posvečenega umrlim otrokom z ormoškega grada, ki so pokopani na tem pokopališču, naj mi bo kot zgodovinarju dovoljeno, da spregovorim nekaj besed o zgodovinskih okoliščinah, v katerih so se ti žalostni dogodki leta 1945 zgodili.

Ko se je maja 1945 vsa Evropa veselila konca vojne in ko so se preživeli interniranci začeli vračati iz nacističnih koncentracijskih taborišč, je komunistična oblast v Sloveniji koncentracijska taborišča začela ustanavljati. Večina jih je nastala na Štajerskem. Največja in hkrati tudi najstrašnejša so bila ustanovljena na Teharjah pri Celju, v Brestrnici in na Studencih pri Mariboru, v Hrastovcu pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah in v Strnišču pri Ptuj. V teh taboriščih niso bili zaprti samo odrasli interniranci, ampak tudi številni otroci, med njimi tudi dojenčki. Prav otroci pa so bili največje žrtve teh koncentracijskih taborišč, saj se mnogi iz njih niso nikoli vrnili, tistim, ki so jih preživeli, pa je bivanje v njih za vedno pustilo hude travme. Le kdo ne pozna pretresljive izpovedi o tragični usodi otrok s Petrička, ki jo je v svoji knjigi *Ukradeni otroci* podal Ivo Ott. Ko je leta 1991 izšla ta njegova knjiga, po kateri je bil kasneje posnet tudi film, je le malokdo izmed nas vedel, da so podobno ali pa še hujšo usodo kot otroci s Petrička doživljali tudi otroci v koncentracijskem taborišču Strnišče pri Ptuj in nato v ormoškem gradu.

Koncentracijsko taborišče v Strnišču pri Ptuj, kjer se je začel križev pot teh otrok, katerih spomin želimo počastiti, je stalo na istem mestu, kjer je bilo med vojno nacistično koncentracijsko in delovno taborišče Šterntal. Ustanovljeno je bilo že maja 1945, junija tega leta pa je postalo osrednje koncentracijsko taborišče

za pripadnike nemške narodne manjšine iz vse Slovenije, ki jih je komunistična oblast nameravala izgnati v Avstrijo. Kot kraj za ustanovitev takšnega osrednjega koncentracijskega taborišča za pripadnike nemške narodne manjšine sta Strnišče pri Ptuj izbrala major Ozne Mitja Ribičič - Ciril in poveljnik Slovenske divizije KNOJ Bojan Polak - Stjenka, ko sta 13. junija 1945 opravila ogled tega kraja.

V tem koncentracijskem taborišču je bilo od maja pa do oktobra 1945 interniranih blizu 10.000 mož, žena, starcev in otrok. Velika večina internirancev je pripadala nemški narodni manjšini, precej pa je bilo med njimi tudi Slovencev in Madžarov. Nekatere internirance so že ob prihodu v taborišče ali pa kasneje zunajsodno usmrtili, nad drugimi interniranci pa je vodstvo taborišča izvajalo hudo nasilje. Zaradi slabe in nezadostne prehrane ter nalezljivih bolezni so zlasti mnogi najstarejši interniranci in najmlaj-

Ko se je maja 1945 vsa Evropa veselila konca vojne in ko so se preživeli interniranci začeli vračati iz nacističnih koncentracijskih taborišč, je komunistična oblast v Sloveniji koncentracijska taborišča začela ustanavljati.

ši otroci tako oslabei, da so umrli. Sprva so umrle pokopavali kar v bližini taborišča, nato pa so jih avgusta začeli pokopavati na pokopališču v Sv. Lovrencu na Dravskem polju. Iz ohranjenih dopisov, ki jih je tamkajšnjemu župnijskemu uradu pošiljalo vodstvo koncentracijskega taborišča Strnišče pri Ptuj, je razvidno, da je bilo med umrlimi največ starcev in najmlajših otrok. Položaj internirancev v koncentracijskem taborišču Strnišče pri Ptuj se je začel izboljševati šele, ko ga je okoli 5. avgusta 1945 obiskala delegacija mednarodnega Rdečega križa. Verjetno na njeno zahtevo se je vodstvo taborišča odločilo, da najmlajše otroke premesti v ormoški grad, kar je za večino njih predstavljalo rešitev pred smrtjo.

O avtorju

Dr. Milko Mikola (1946) se je po opravljeni maturi na celjski gimnaziji vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani in tam diplomiral iz zgodovine in sociologije (1972). Po desetih letih pedagoškega dela se je kot arhivist zaposlil v Zgodovinskem arhivu v Celju, kjer je začel z raziskovalnim delom, predvsem s področja povojne represije na Celjskem in v celotni Sloveniji. Leta 1989 je končal magisterij, desetletje kasneje pa doktorat s področja povojnih zaplemb premoženja. Leta 2005 je prevzel vodenje Sektorja za popravilo krivic in za narodno spravo pri Ministrstvu RS za pravosodje, kasneje pa je postal vršilec dolžnosti direktorja Študijskega centra za narodno spravo v Ljubljani, kjer je bil kot znanstveni svetnik zaposlen do upokojitve leta 2009. Nazadnje je izdal knjigo *Rdeče nasilje – Represija v Sloveniji po letu 1945*.

V ormoškem gradu za prihod teh otrok ni bilo poskrbljeno. Primanjkovalo je ne le hrane, ampak tudi drugih nujno potrebnih stvari. Da otroci niso stradali in da niso bili prepušteni samim sebi, gre velika zahvala nekaterim dobrim domačinom, ki so, takoj ko so zvedeli za njihov prihod, zanje začeli zbirati hrano in najbolj nujne potrebščine. K njim so dnevno prihajale ženske iz mesta in okolice ter pomagale pri negi in pri pripravi hrane. Za izkazano usmiljenje in človečnost do teh nemočnih otrok si ti ljudje zaslužijo vse priznanje, hkrati pa tudi globoko spoštovanje. Njim gre zahvala, da se tem otrokom ni godilo tako kot tistim njihovim sotrpinom na Petričku, ki so bili izpostavljeni okrutnemu ravnanju upravnice, »Črne vdove«, kot so jo sami poimenovali. Čeprav so zanje, kolikor je bilo mogoče, lepo poskrbeli, pa žal mnogim otrokom to ni več pomagalo. Zaradi okrutnih razmer, ki so jim bili prej izpostavljeni v koncentracijskem taborišču Strnišče pri Ptuj, so bili nekateri tako oslabei, da so umrli. Ena izmed tistih internirank iz koncentracijskega taborišča Strnišče pri Ptuj, ki ji je v ormoškem gradu umrl otrok, je bila tudi gospa Marija Žoher, ki je to svojo osebno tragedijo takole opisala:

»Zaradi podhranjenosti mi je čez čas v naročju umrl sin. Pokopali so ga na pokopališču v Ormožu. Posvetila sem se

drugim otrokom in jim skušala pomagati nadomestiti starše. Z grozo se danes spominjam, da so mi na dan v naročju umrli po trije otroci. Pokopali so jih ponoči. Najbolj se spominjam hčerke nekega profesorja, ki je bila stara tri leta. Objela me je in rekla: »Moja mamica!« Tudi ona je umrla v mojem naročju. Ob vsem tem sem nemo zrla bolečino staršev, ki so prišli po svoje otroke. Teh pa ni bilo ...«.

Koliko je bilo vseh teh otrok, ki so avgusta in septembra 1945 umrli na ormoškem gradu in ki so pokopani na tem pokopališču, verjetno ne bo mogoče nikoli ugotoviti. Za sedaj je znanih 39 njihovih imen, ki so vpisana v knjigo umrlih ormoške župnije. O teh in drugih otrocih, ki so prestajali kalvarijo komunističnih koncentracijskih taborišč v Sloveniji, je bilo skoraj pol stoletja prepovedano govoriti, kaj šele pisati. Šele po padcu komunističnega režima je resnica o njih začela postopoma prihajati na dan. V devetdesetih letih se je začelo pisati tudi o koncentracijskem taborišču Strnišče pri Ptuj in o otrocih v ormoškem gradu. Koncentracijsko taborišče Strnišče pri Ptuj je skupaj s svojimi dijaki prvi začel raziskovati zgodovinar Janez Janžekovič, in sicer že v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Prvi, ki je slovenski javnosti razkril žalostno zgodbo otrok v ormoškem gradu, pa je bil gospod Jože Rakuša, ki je konec leta 1998 v časopisu *Večer* o njih objavljaj podlistek pod naslovom *Noben otrok ni končal v vodnjaku*. Usodo otrok v ormoškem gradu je nato celovito raziskal in opisal gospod Rajko Topolovec v

Koliko je bilo vseh otrok, ki so avgusta in septembra 1945 umrli na ormoškem gradu in ki so pokopani na tem pokopališču, verjetno ne bo mogoče nikoli ugotoviti. Za sedaj je znanih 39 ...

knjigi, v kateri so objavljena tudi pričevanja nekaterih izmed njih. V isti knjigi je objavljen tudi prispevek gospoda Janeza Janžekoviča o koncentracijskem taborišču Strnišče pri Ptuj.

Vsem navedenim gre zahvala, da so tragično usodo otrok iz ormoškega gradu iztrgali pozabi. Brez njih bi tudi ne bilo današnje slovesnosti. Priznanje je treba izreči tudi občinskemu svetnikom občine Ormož in njenemu županu, gospodu Alojzu Soku, ker so pokazali razumevanje za postavitve tega spominskega znamenja in za organiziranje današnje slovesnosti. To spominsko znamenje naj nas in naše zanamce spominja na otroke, ki so v ormoškem gradu končali svoje komaj začeto življenje in ki so pokopani na tem pokopališču. Ohranjanje spomina na njihovo tragično usodo pa nas vse hkrati tudi zavezuje, da se kaj takšnega, kar so doživeli ti otroci, v Sloveniji ne sme nikoli več zgoditi.

Predlagam, da spomin na otroke z ormoškega grada, ki so pokopani na tem pokopališču, počastimo z minuto molka. **D**

